

De cruce et latrone

Γῆ αὐτῆ ἡμέρα. Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὸν τίμιον σταυρὸν καὶ εἰς τὴν ληστήν. Εὐλόγησον πάτερ.

1 Ἀπαρξώμεθα τῆ ἡμέρα τοῦ σταυροῦ τὸν περὶ τοῦ σταυροῦ λόγον καὶ στέψωμεν τὴν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ στεφθῶμεν ὑπὸ τῆς μνήμης τῆς ἡμέρας· οὐ γὰρ ἔξ ὧν φθεγγόμεθα σταυρὸς στεφανοῦται, ἀλλ' ἐξ ὧν εὐγνωμόνως ὁμολογοῦμεν τοὺς στεφάνους παρ' αὐτοῦ κομιζόμεθα. Σήμερον, ἀδελφοί, σταυρὸς ἐπάγη καὶ κόσμος ἡγιασθη, σήμερον σταυρὸς ἐπάγη καὶ θάνατος ἀνετράπη, σήμερον σταυρὸς ἔλαμψεν καὶ δαίμονες ἐσκορπίσθησαν, σήμερον σταυρὸς ἐβράβευσεν καὶ διάβολος κατησχύνθη, σήμερον σταυρὸς ἔλαμψεν καὶ θάνατος ἐνικήθη καὶ ἄνθρωπος ἐλευθερώθη καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη.

2 Σήμερον παρὰ Ἰουδαίους γῆ ἐσαλεύσατο, παρ' ἡμῖν δὲ ἡ οἰκουμένη στηρίζεται, σήμερον ἡ θεομάχος τόλμα τῶν Ἰουδαίων πέτρας ἔσχισεν, σήμερον ἡ φιλόθεος εὐσέβεια τὴν οἰκουμένην ἤνωσεν. Ἔπρεπεν γὰρ τὰ μὲν τῆς εὐσεβείας συναφθῆναι, τὰ δὲ τῆς ἀσεβείας σχισθῆναι, καθὼς ὁ Δαβὶδ λέγει· «Διεισχίσθησαν καὶ οὐ κατηνύγησαν». Σήμερον παρὰ Ἰουδαίους ὁ ἥλιος ἀπὸ ἔκτης ὥρας ἕως ἐνάτης σκότος εἰργάσατο· οὐ γὰρ ἤνεγκεν τὸ ποίημα τὴν ὕβριν τοῦ ποιήσαντος. Συνέστειλε γὰρ τὰς ἀκτῖνας ἵνα ἐπόπτης μὴ γένηται τοῦ θεομάχου μίσους, οὐκ ἐπειδὴ τῆς θεότητος ὕβρις ἤπτετο, ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τῶν τολμησάντων τὸ γινόμενον εἰς ὕβριν ἐγένετο.

3 Σήμερον παρὰ Ἰουδαίους ὁ ἥλιος τὴν ἀκτῖνα μετεποίησεν· σήμερον ἡ χάρις παρ' ἡμῖν τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν ποιεῖ. Φίλον γὰρ τῆ εὐσεβείᾳ καὶ ἐν σκότει φῶς ἀπολαύειν, τῆ δὲ ἀσεβείᾳ καὶ ἐν φωτὶ σκότους ἀναπληροῦσθαι. Τοῖς πιστοῖς καὶ ἡ νύξ εἰς ἡμέραν λογίζεται, τοῖς δὲ ἀπίστοις καὶ ἡ ἡμέρα μεταποιεῖται εἰς νύκτα. Διὰ τοῦτο περὶ μὲν τῶν πιστῶν ἡ γραφὴ διαλεγομένη φησί· «Καὶ νύξ φωτισμὸς ἐν τῆ τρυφῇ μου, ὅτι τὸ σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται». Τῷ οὖν πιστῷ καὶ ἡ νύξ εἰς ἡμέραν μεταβάλλεται, τῷ δὲ ἀπίστῳ καὶ ἡ ἡμέρα εἰς νύκτα μετατίθεται, καθὼς βοᾷ ὁ προφήτης λέγων· «Ψηλαφήσουσιν ὡς τυφλοὶ τοῖχον καὶ περιπατήσουσιν ἐν ἡμέρᾳ ὡς ἐν μεσονυκτίῳ».

4 Σήμερον ἀδελφοί Ἀδὰμ ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου διὰ τὴν παρακοήν, σήμερον πάλιν εἰσάγεται εἰς τὸν παράδεισον. Καὶ μαρτὺς ὁ ληστής. Ἐξῆλθεν κλέπτης καὶ εἰσῆλθεν κλέπτης, ἐξῆλθεν ὁ κλέψας παρὰ τὸ βούλημα τῆς ἐντολῆς καὶ εἰσῆλθεν ὁ κλέψας ἀπὸ τοῦ σταυροῦ τὴν σωτηρίαν. Οἶδα καὶ πρώην εἰρηκῶς περὶ τοῦ ληστοῦ, ἀλλ' ἔχει διαφόρους ἱστορίας ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος. Ἐκεῖνος ὁ ληστής διὰ ξύλου θανατοῦται, οὗτος ὁ ληστής ἀπὸ ξύλου τρυγᾷ τὴν σωτηρίαν. Οὐκ ἤρκει αὐτῷ τὰ ἐπίγεια ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπουράνια ἐσύλησεν, οὐ περιγράφων τῆ δυνάμει, ἀλλὰ νικῶν τῆ πίστει. Αὕτη γὰρ ἐστὶν φωνὴ τοῦ δεσπότη λέγοντος· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται καὶ βιάσται ἀρπάζουσιν αὐτήν».

5 Ἐπὶ σταυροῦ δύο λησταί, εἰκὼν Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων, τῶν ἐνάσεβείᾳ τὰ πρῶτα ὀδυσάντων καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἀλήθειαν ἐπεγνωκότων. Εἰκὼν Ἰουδαίων ὁ ληστής ὁ μέχρι τέλους ληστής· ἕως τοῦ σταυροῦ, συνέδραμον ἀλλήλοις τὴν ὁδὸν τῆς πονηρίας καὶ ὁ σταυρὸς ἐμέρισεν τὰς ὁδοὺς· ἀπὸ γὰρ τοῦ σταυροῦ μερίζονται οἱ δύο, ὁδὸς ἀπολείας τοῖς ἀπιστοῦσι καὶ ὁδὸς σωτηρίας τοῖς πιστεύουσιν. Ἐκεῖ ἔμαθεν ὁ ληστής τὴν διαφορὰν τῶν ὁδῶν «ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται». 6 Καὶ βλέπε τοῦ Θεοῦ τὴν διακρισίαν ἵνα εἴπης καὶ σὺ μετὰ τοῦ προφήτου· «Δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου». Διὰ μίαν ἀμαρτίαν

έξορίζεται Ἀδάμ τοῦ παραδείσου, διὰ μίαν φωνήν πίστεως ὁ ληστής σώζεται· μία ἐκείνον ἀμαρτία ἐκβάλλει τῆς τρυφῆς, μία τοῦτον δικαιοσύνη εἰσοικίζει εἰς τὴν τρυφήν. Εἰσηλθεν ὁ ληστής εἰς τὸν παράδεισον. Ὡ τοῦ θαύματος. οὔτε τῷ Ἀβραάμ ἐδόθη ἐπαγγελία παραδείσου διὰ φωνῆς· κληρονομεῖ γὰρ διὰ πίστεως ἄλλ' ἐπαγγελίαν παραδείσου οὐδὲ γὰρ πρὸ τοῦ ληστοῦ ἔλαβεν.

7 Ἐνταῦθα πρόσεχε ἀκριβῶς καὶ τὴν παλαιὰν ἐρευνήσας γραφὴν πᾶσαν καὶ τὴν νέαν· εὐρήσεις ὅτι οὐδεὶς φαίνεται τῶν δικαίων πρὸ τοῦ ληστοῦ διὰ φωνῆς τὴν ἐπαγγελίαν δεξάμενος, οὐκ Ἀβραάμ, οὐ Μωϋσῆς, οὐχ οἱ προφῆται, οὐκ ἀπόστολοι, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ ληστής ἀκούει· «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ λέγων· «Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου» καὶ οὐκ εἶπεν· ἵνα κληρονομήσῃς παράδεισον, ἀλλὰ «δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἂν σοι δεῖξω». Μωϋσῆ τὸν νόμον δέδωκεν ὁ Θεὸς καὶ καρπὸν ἐντολῶν ἐπαγγέλλεται τὰ ἐπὶ γῆς ἀγαθὰ· «Ἐὰν φυλάξῃς τὸν νόμον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου». Οὐδαμοῦ ἐπαγγελία παραδείσου πρὸ τοῦ ληστοῦ.

8 Ἀναγκαῖον δὲ ζητῆσαι τίνας ἔνεκεν τούτῳ πρὸ τῶν ἄλλων καὶ πρὸ τοιούτων ἀξιοπίστων ἀνδρῶν ἐπηγγείλατο. Ἐπίστευσεν μὲν Θεῶ ὁ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐπίστευσεν οὐκ ἐν τοιαύτῃ ὕβρει αὐτῷ φανέντι, ἐπίστευσεν ἀπ' οὐρανοῦ φθεγγομένῳ, ἐπίστευσεν αὐτῷ δι' ἀγγέλων ἀγίων τὸν λόγον ἐκπέμποντι καὶ ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐθεντίας τὴν ἐντολὴν προσφέροντι. Ἐπίστευσεν καὶ Ἡσαΐας, ἀλλ' ἰδὼν αὐτὸν ἐν δόξῃ· ἐπίστευσεν καὶ Ἰεζεκιήλ, ἀλλὰ θεασάμενος αὐτὸν ἐπὶ τῶν χερουβίμ' ἐπίστευσαν καὶ οἱ προφῆται, ἀλλὰ διαφόρως ἕκαστος ἐν δόξῃ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην εἶδεν, ὡς εἶδεν δυνατὸν ἢ ἀνθρώπου φύσιν. Ἐπίστευσεν Μωϋσῆς ἀλλ' ἐπίστευσεν Θεῶ λαοῦντι ἐκ μέσου τοῦ πυρός καὶ τοῦ γνόφου καὶ τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν βροντῶν· ἱκανὰ ἦν ταῦτα καὶ τὸν ἄπιστον νευρῶσαι.

9 Ταῦτα δὲ λέγω οὐ τοὺς προφήτας ἐξουθενῶν ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαβόντος τὸν παράδεισον ἀπολογούμενος. Αὐτὸς δὲ βλέπει σωτήρα οὐκ ἐπὶ θρόνου βασιλικοῦ, οὐκ ἐν οὐρανοῖς φθεγγόμενον, οὐ δι' ἀγγέλου διαταττόμενον· εἶδεν ἐν ὕβρει καὶ προσκυνεῖ ἐν δόξῃ· εἶδεν ἐπὶ σταυροῦ καὶ παρακαλεῖ ὡς ἐν οὐρανῷ καθήμενον. Βλέπει αὐτὸν κατακρινόμενον καὶ βασιλέα καλεῖ τὸν ἐσταυρωμένον καὶ φησὶ· «Μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

10 Ἐσταυρωμένον βλέπεις καὶ βασιλέα καλεῖς τὸν ἐν δόξῃ κατακρίσεως; Μὴ γὰρ νόμον ἀνέγνως ὁ τῇ ἀνομίᾳ σχολάσας, μὴ προφήτας ἀνέγνως ὁ φόνοις ἐσχολακῶς, μὴ ἀνέγνως τὸν θεῖον νόμον τὴν μάχαιραν ἀκονῶν. Πόθεν ἐπαιδεύθης περὶ Χριστοῦ τοιαῦτα φιλοσοφεῖν; Ἰουδαῖοι σταυρῶσιν, οἱ τὸν νόμον εἶδοτες, σὺ ὁ τούτου ἄπειρος Θεὸν λέγεις τὸν κατάκριτον, προσκυνεῖς τὸν ἐσταυρωμένον. Τίνας εἰσηγάγεν εἰς τὴν δόξαν τῆς βασιλείας. Εἶπομεν ὑπὲρ τοῦ τολμήσαντος διὰ τῶν πραγμάτων· οὐ γὰρ τὴν ἔξω ἠθοποιῖαν μιμούμεθα καὶ προσωποποιῖαν ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὰς ἀφορμὰς δανειζόμεθα τῶν ὑποθέσεων. Τίς ἐπαίδευσέν σε τοιαῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ λέγειν; Νόμος μὲν, φησίν, οὐκ ἐπαίδευσεν, ὁ δὲ ἥλιος κρυβεῖς ἐδίδαξεν. Εἶδον αὐτὸν φρίζαντα τὴν ὕβριν τοῦ σταυροῦ, εἶδον καὶ τὴν γῆν σχισθεῖσαν καὶ μὴ φέρουσαν τοὺς χριστοφόνους θῆρας· εἶδον καὶ τὰς πέτρας σχισθεῖσας. Πέτραι ἐσχίσθησαν, ἡ δὲ καρδιά ἡ ἀγνώμων οὐ διαλύεται· ἐσχίσθησαν αἱ πέτραι, ἐρράγη καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ εἰς δύο.

11 Τί ἐστὶν τὸ καταπέτασμα; οἷον ἐὰν εἴπωμεν ἡμεῖς βῆλον· δεῖ γὰρ ταύτῃ τῇ συνήθῃ χρῆσασθαι φωνῇ ἐξ ἧς πάντες καταλαμβάνουσιν τί καταπέτασμα ἦν, οὐκ ἐπειδὴ δύσκολον ἐρμηνεύω ἀλλ' ἐπὶ πολλοῖς ἀκατάληπτον. Καταπέτασμα πορφύρας καὶ κοκκίνου καὶ βύσσου καὶ 5ῖσακίνθου κατεσκευασμένον ὕφος. Ὅτε οὖν ὁ σταυρὸς

ἐπείγνυτο, λέγει, τὸ καταπέτασμα ἐσχίσθη ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, ἡ γῆ ἐσαλεύθη, οἱ τάφοι ἠνεώχθησαν.

12 Σχίζεται τὸ ἀμφίθυρον ἐπειδὴ βασιλέως οὐκ ὄντος καὶ ἄρχοντος ἐν οἰκείᾳ, πάντως τὸ καταπέτασμα μηνύει τὴν ἐξουσίαν. Μετὰ δὲ τὴν ὕβριν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, ὁ Θεὸς ὁ ἐνοικῶν ἐν τῷ ναῷ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξῆλθεν τοῦ ναοῦ καταλιπὼν τὸν οἶκον ἔρημον· «Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος». Ἐξεληθόντος τοῦ βασιλέως τῆς δόξης ἐρράγη τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας· ἐρράγησαν οἱ τάφοι· οὐδέπω κατῆλθεν εἰς ἄδου διορθωσάμενος τὰ πράγματα καὶ οὐκ ἤνεγκεν ἡ γῆ τοῦ δεσπότου τὴν παρουσίαν· ἐρράγησαν οἱ πόταμοι μὴ ἐνεγκόντες τὸν ἄνωθεν πρὸς αὐτοὺς κατελθόντα, ἐρράγησαν οἱ τάφοι καὶ ἀνέδωκαν ἀνθρώπους καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ἵνα ἀποφάσιστον καταλίπωσιν τὴν δίκην.

13 Ταῦτα ἐγένετο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ Ἰουδαῖοι ἐχλεύαζον λέγοντες· «Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομέν σοι». Ἐνόησον τὴν φωνὴν τῶν τέκνων τοῦ διαβόλου πῶς μιμοῦνται τὴν φωνὴν ταύτην τὴν πατρικὴν. Ὁ διάβολος λέγει τῷ σωτῆρι εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ· «Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω». Ὁμοίως καὶ οἱ Ἰουδαῖοι· «Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομέν σοι».

14 Συσταυροῦσι δὲ αὐτῷ καὶ ληστὰς, οὐ ληστὰς μισοῦντες, ληστῶν γὰρ ἦσαν κοινωνοί, ἀλλὰ τῇ κοινωνίᾳ τῶν ληστῶν τὸν δεσπότην ὑβρίζοντες καὶ ἵνα ἴδωσιν οἱ παρόντες ὅτι δι' ἔγκλημα κακίας κρίνεται· «Μετὰ ληστῶν, φησὶν, σταυρώσωμεν τὸν ὅμοια ληστῶν δράσαντα». Ἄλλ' οὐκ ἐσιώπησεν Ἡσαΐας τὴν δραματουργίαν, ἀλλὰ τὸ ἄνισον τοῦ πάθους θεασάμενος ἐπὶ τοῦ δικαίου καὶ τῶν ἀδίκων ἔλεγεν· «Ὑπὲρ τῶν ἀμαρτησάντων τοῦ λαοῦ ἦλθεν εἰς θάνατον καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη» τουτέστιν λησταῖς. Οὐ γὰρ ληστὰς ἐμίσουν Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ἠθέλησαν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ληστῶν ὑβρίσαι τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ.

15 Ὅτι δὲ οὐ ληστὰς ἐμίσουν, λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· «Τίνα ὑμῖν ἀπολύσω, τὸν Ἰησοῦν ἢ Βαραββὰν τὸν ληστήν, ὃς διὰ φόνον, φησὶν, ἦν βεβλημένος ἐν τῇ φυλακῇ». Οἱ δὲ φασιν· «Ἀπόλυσον ἡμῖν τὸν Βαραββάν». Οἱ λησταὶ τὸν ληστήν ἐζητήσαντο καὶ τὸν Κύριον τῷ σταυρῷ παρέδωκαν, οὐ βία νικήσαντες ἀλλὰ τῇ οἰκονομίᾳ παραδόσαντες. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· «Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;» Οἱ δὲ φασιν· «Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα». Ἐρνήσαντο τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν καὶ παρεδώθησαν τῇ Ῥωμαίων βασιλείᾳ· ἐπειδὴ ὁ εἶχον ἐγνώρισαν ὃ ἠτήσαντο ἔλαβον.

16 Προσῆνεγκαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ἀκάνθας, προσῆνεγκαν καὶ χολὴν καὶ προῖδων ταῦτα Μωϋσῆς ἐβόα. «Γενεὰ σχολιὰ καὶ διεστραμμένη, ταῦτα Κυρίῳ ἀνταποδίδοτε· τῷ δεδωκότι τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, τούτῳ χολὴν προσάγει;» Καλῶς οὖν καὶ Ἡσαΐας λέγει· «Ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν, ἐποίησεν δὲ ἀκάνθας». Τῷ ἀνθήσαντί σοι τὰ ἀγαθὰ τούτῳ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν προσάγει. Ὁ Πιλάτος φεΐδεται καὶ οἱ Ἰουδαῖοι· «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν».

17 Εἶπωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν φωνὴν, μὴ ἀπὸ τῆς αὐτῆς γνώμης· «Τὸ αἷμα Χριστοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν», ἐκείνοις εἰς κατάκρισιν ἡμῖν εἰς δικαιοσύνην. Οὐ γὰρ ἐστὶ τὸ αἷμα Χριστοῦ χεῖρον τῆς Βαβυλωνίας καμίνου· ἡ κάμιнос Βαβυλῶνος ἐτίμησε τοὺς ἁγίους καὶ ἀνάλωσεν τοὺς Χαλδαίους. Τὸ αἷμα τὸ τίμιον οἶδεν ἀπολέσαι μὲν τοὺς ἀπίστους, σῶσαι δὲ τοὺς πιστεύοντας. 18 Πρέπει τῷ σταυρῷ τὸ φῶς. Οὗτος γὰρ μόνος διέλυσε τὸ σκότος τῶν δαιμόνων. Εἰ μὴ σταυρὸς, δαίμονας ἂν προσεκυνοῦμεν. Σταυρὸς καθῆλε τὴν πλάνην, σταυρὸς ἦνθησεν τὴν ἀγιωσύνην, σταυρὸς ἤνεγκεν ἀκτίνα δικαιοσύνης. Πάντα ἡμῖν ἀπὸ σταυροῦ, ἡμεῖς δὲ τοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.